

LA UNIVERSITAT DE L'EXPERIÈNCIA

Una excellent oportunitat
per continuar aprenent

Índex

<i>Pròleg</i> , Dídac Ramírez	9
CARME TRIADÓ, <i>Aprendre als 55 anys</i>	11
MISERICÒRDIA GARCIA i SUSANNA VENDRELL, <i>La gent amb experiència</i>	25
ANNA FORÉS i ANNA ESCOFET, <i>Els temps universitaris, aules obertes. Una universitat per a tothom</i>	39
VICENTE CUBERO i NÚRIA FELIU, <i>Aprendre a partir dels 55 anys. La veu dels estudiants</i>	55
BEGOÑA PIQUÉ, <i>El professorat de la Universitat de l'Experiència</i>	65
CARME TRIADÓ, <i>El rol dels coordinadors docents de la Universitat de l'Experiència. Mirades de futur</i>	81
 <i>Epílegs</i>	
LLUÍS AMIGUET, <i>La il·lusió d'aprendre</i>	87
ANTONIO SÁNCHEZ, <i>El que podem aprendre</i>	91

La gent amb experiència

MISERICÒRDIA GARCIA
SUSANNA VENDRELL

ENVELLIMENT, MOTIVACIÓ I BENESTAR

L'envelliment és una etapa més de la nostra existència que, a causa de l'augment de l'esperança de vida en les últimes dècades, s'ha convertit en un període prou llarg per a pensar de viure'l en plenitud. Avui vivim molts més anys que no les generacions de fa un segle, i les condicions físiques i mentals amb les quals la població arriba a la vellesa permeten portar a terme activitats que abans eren impensables.

Aquesta amplitud de la perspectiva de vida també ha portat un canvi en relació amb els rols atorgats a les persones grans, la qual cosa va modificant el significat i els valors sobre el concepte de l'envelliment. Les persones grans segueixen sent capaces d'aportar serveis i beneficis a la societat, encara que sigui en àmbits diferents dels productius.

Des de la gerontologia, es parla de l'envelliment *sa i actiu*, en contraposició al patològic,¹ com la direcció cap a la qual és desitjable enfocar l'última etapa que vivim. L'Organització Mundial de la Sa-

I S. BALLESTEROS JIMÉNEZ, *Aprendizaje y memoria en la vejez*, Madrid, UNED, 2002.

lut (OMS) defineix l'envelliment actiu com el procés en el qual s'optimitzen les oportunitats de salut, participació i seguretat per a millorar la qualitat de vida de les persones a mesura que es fan grans. Per tal d'aconseguir aquest objectiu, és necessari que les polítiques, tant des de l'àmbit de la salut com des de la vessant social, s'enfoquin a promoure els programes adients per al desenvolupament de l'envelliment actiu.

Institucionalment, destinar esforços i recursos per tal d'impulsar l'òptim transcurs d'aquesta etapa de la vida només pot donar bons resultats, ja que amb aquestes actuacions s'eviten o es disminueixen els efectes negatius associats a l'envelliment fisiològic i es redueix i/o s'alenteix l'aparició d'unes malalties determinades i del deteriorament cognitiu.²

Per aconseguir l'objectiu d'envellir activament, hem de considerar el concepte de motivació, així com les ofertes d'activitats disponibles. Mantenir-se vital i actiu són conceptes fonamentals de la motivació humana, que és necessària si es vol envellir bé i que implica dinamisme i adaptació de l'organisme a les condicions del medi. En aquest sentit és d'una gran importància saber escollir les metes adequades al moment personal.³

És en aquest punt on trobem el gran paper que pot jugar l'educació destinada a les persones grans, tal com indiquen alguns autors⁴ i com ha quedat recollit en els objectius de l'Any Europeu de l'En-

2 Y. E. GEDA et al., *Cognitive activities are associated with decreased risk of mild cognitive impairment: The Mayo Clinic population-based study of aging*, estudi presentat a la 61a Reunió Anual de l'Acadèmia Americana de Neurologia a Seattle, 25 d'abril – 2 de maig de 2009.

3 F. PALMERO i J. J. GARCÍA MEILÁN, *La motivación en personas mayores*, a: Soledad Ballesteros (dir.), *Envejecimiento saludable: aspectos biológicos, psíquicos y sociales*, cap. 8, Madrid, Universitas, 2007.

4 C. TRIADÓ et al., «La medida del bienestar en personas mayores: Adaptación de la escala Ryff», *Revista de Psicología General y Aplicada*, núm. 58, p. 347-364.

velliment Actiu i la Solidaritat entre Generacions, celebrat el 2012. Accedir a estudiar quan no va ser possible en la joventut, reprendre estudis abandonats en el seu moment o potser acostar-se a disciplines atractives i ben diferents de les pròpies comporta satisfacció i, en conseqüència, benestar personal i qualitat de vida.

Serà important, però, no perdre de vista l'adequació del que volem aconseguir, com indicàvem abans, i adaptar aquests estudis al moment vital a què ens referim. Aquesta és l'orientació que segueix la Universitat de l'Experiència de la Universitat de Barcelona en oferir als majors de cinquanta-cinc anys l'oportunitat de ser estudiants universitaris, per primer cop o novament, seguint uns programes formatius adaptats però amb total rigor acadèmic, impartits pels mateixos professors de la universitat i eliminant les avaluacions obligatòries. Així mateix, la universitat possibilita un punt de trobada on establir i mantenir noves relacions interpersonals.

L'expectativa d'èxit per als alumnes de la Universitat de l'Experiència queda garantida: de segur que podran augmentar el saber i que la curiositat serà estimulada en un clima de confiança, de relació social i d'intercanvi intergeneracional.

LA UNIVERSITAT DE L'EXPERIÈNCIA
DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

La Universitat de l'Experiència de la UB neix com a servei a la societat. Des de l'expertesa, es coincideix a afirmar que cap societat actual no és superior a les seves universitats, i seguint aquest criteri es fa evident que són un instrument essencial del progrés i el desenvolupament social.

Les lleis i normes reconeixen a les universitats una missió important en el desenvolupament cultural i econòmic del país, atesa la seva capacitat de lideratge i les seves estructures flexibles, que permeten

afrontar estratègies dinàmiques. Així, doncs, les universitats, d'acord amb les seves característiques, han de donar respostes a una societat avançada, ja que la formació i el coneixement són elements clau en un escenari que es caracteritza per vertiginoses transformacions en l'àmbit social i econòmic.

La nostra societat no tan sols demana professionals amb un alt nivell cultural, científic i tècnic, sinó també amb una formació permanent al llarg de la vida, i no solament en l'ordre macroeconòmic i estructural, sinó com una autorealització personal. Avui es vol aconseguir l'accés massiu a la formació i la informació en qualsevol moment de la vida, per generar un benestar que, en funció d'uns nivells més alts d'excel·lència, influeixi positivament en tots els àmbits de la societat.

Tradicionalment, el perfil d'estudiant universitari ha estat el d'una persona jove, i podríem dir que, en aquest sentit, la gent gran ha estat un grup exclòs de l'ensenyament superior. Aquest fet obeeix, entre altres raons, a la presència d'unes idees restrictives sobre la formació, dirigida a unes etapes concretes de la vida i no a tot el cicle vital, així com a determinats prejudicis envers la gent gran, que moltes vegades es percep com un col·lectiu ancorat en el passat i amb dificultats per a aprendre coses noves.

Aquesta situació va canviant amb la incorporació en moltes universitats d'itineraris formatius pensats per a un públic gran, tot seguint una tendència que va néixer a França i als Estats Units; en un primer moment, mitjançant programes que adoptaren sovint la forma de conferències aïllades, força independents i desconnectades entre si. Però el tipus de formació que la gent gran necessita, i que ja comença a demanar, és diferent, en concordança amb els canvis en el perfil sociodemogràfic i cultural d'aquest col·lectiu en les generacions actuals.

El creixent valor de la formació i el coneixement, en una societat en ràpida transformació, i la construcció d'un nou concepte de per-

sona gran i de vellesa són factors que impulsen nous plans de formació per a gent gran en què es prioritzi la qualitat i un caràcter plenament universitari.

TRAÇAT DEL PROJECTE

En el context que acabem d'exposar, moltes universitats ofereixen programes integrats, estructurats en anys acadèmics, en què l'estudiant gran pot accedir a un nivell de formació molt més profund. Entre aquests nous plantejaments són especialment destacables els que adopten un model formatiu de caràcter intergeneracional, en el qual l'estudiant gran pot compartir l'experiència formativa amb el més jove, el client habitual de les universitats.

Aquest és també el model que adscriu la Universitat de l'Experiència, un programa de formació de característiques innovadores que forma part de l'extensió universitària (art. 1.2.d de la LOU, art. 4.h de la LUC), atès el seu caràcter complementari a la formació superior que s'imparteix per a l'educació professional dels joves i a la formació continuada que s'ofereix al llarg de la vida activa.

Un dels objectius que la Universitat de l'Experiència porta a terme amb els seus programes educatius és donar resposta a les necessitats de la població adulta per tal d'enfortir les estructures sociològiques del país. En aquest sentit, es pensa com un espai que mostra que qualsevol edat és bona per a aprendre, establir relacions socials i fer créixer els propis valors, potencialitats i aptituds, aprofitant la condició d'adult ple d'experiències per redefinir i orientar els objectius i els interessos en l'etapa de la vida que s'enfoca a l'envelliment.

En qualsevol activitat comunitària, els programes que preveuen les relacions intergeneracionals presenten un valor indubtable, tant des del punt de vista social com pedagògic. I és des de l'assumpció d'aquest plantejament que pensem que els itineraris formatius de la

Universitat de l'Experiència aporten un conjunt de beneficis col·lectius, entre els quals recollim els següents:

- Eviten la segregació de la gent gran i potencien la creació de vincles entre generacions. Això permet que es descobreixin similituds i perspectives diferents respecte a determinades inquietuds i problemes, reptes i temes vitals.
- Faciliten que joves i grans deixin de banda preconcepcions i estereotips que un grup pot tenir sobre l'altre.
- Ofereixen oportunitats d'intercanvi de serveis, de consells i d'orientació d'una generació envers l'altra.
- Permeten incorporar a l'aula l'experiència acumulada pels estudiants grans, que, a més, habitualment són més participatius i dinàmics que la mitjana dels estudiants universitaris.

Així mateix, els programes intergeneracionals fan de la universitat una institució veritablement oberta a la societat i integradora, amb una funció de formació al llarg de tota la vida que no exclou cap etapa ni situació.

En sintonia amb el que hem exposat, definim els objectius de la Universitat de l'Experiència com aquells que persegueixen:

- Possibilitar la formació universitària i la promoció de la cultura en l'etapa avançada de la vida, reforçant en aquests alumnes el sentit de curiositat intel·lectual.
- Facilitar la integració de les persones grans en el context socio-cultural que representa la universitat, en la seva actuació plena com a formadora, investigadora i rectora de la societat.
- Afavorir la comunicació intergeneracional a través dels estudis universitaris.
- Oferir un lloc de trobada on l'alumnat comparteixi una experiència cultural nova.

CARACTERÍSTIQUES DE LA UNIVERSITAT DE L'EXPERIÈNCIA

Els destinataris de la Universitat de l'Experiència són totes les persones més grans de cinquanta-cinc anys, a les quals no es demana tenir cap requisit formatiu previ per poder accedir als itineraris programats. El model de formació és mixt, de manera que s'hi combinen les assignatures específiques del programa formatiu amb la integració dels estudiants grans en assignatures de grau (per a ells optatives a escollir) dels diferents ensenyaments adscrits al programa.

Les facultats o els centres universitaris que ofereixen integrar els seus estudis al projecte de l'Experiència proposen un pla d'estudis que ha de tenir el vistiplau del Consell d'Estudis i l'aprovació de la Junta de Facultat. El pla proposat ha de seguir les línies establertes de crèdits exclusius i optatius i així mateix ha d'especificar les assignatures de la titulació de grau que s'oferiran com a optatives.

La durada dels programes va d'un a tres cursos i la docència és impartida per professors de la universitat, que poden ser també pre-jubilats i jubilats.

Els crèdits exclusius per als estudiants grans són majoritaris al principi del programa i tracten temàtiques introductòries que aporten una base de coneixements fonamentals sobre la matèria que es cursa i que, a més, proporcionen les eines necessàries per a aprofitar l'assistència i la participació en assignatures comunes.

La inclusió d'estudiants grans en les assignatures optatives té un límit numèric de cinc que garanteix que el funcionament habitual de l'assignatura i de l'ensenyament de grau, a més de la dinàmica a classe, no pateixi canvis no desitjats. D'altra banda, el nombre màxim d'alumnes a cada curs de la Universitat de l'Experiència és de cinquanta, i per això es porta a terme un procés de preinscripció previ a la matrícula.

Els alumnes de la Universitat de l'Experiència assisteixen a les classes en el centre que ofereix el programa formatiu i no s'han de sotmetre a exàmens ni a avaluacions, però voluntàriament poden elaborar treballs que els professors els proposin.

S'efectua un control d'assistència i en acabar el programa formatiu es lliura el corresponent certificat en el transcurs de l'acte de cloenda de l'any acadèmic.

EVOLUCIÓ DELS PROGRAMES FORMATIUS

La Universitat de l'Experiència inicià el seu desenvolupament el curs 2010-2011 amb quatre itineraris formatius:

- Llengües i Literatures.
- Psicologia.
- Informació en clau personal.
- Educació i Societat.

El total d'alumnes matriculats va ser de 169.

El curs 2011-2012 s'hi va afegir l'ensenyament de Filosofia i la matrícula va ser de 283 alumnes.

En l'actual curs 2012-2013 s'ha portat a terme l'ampliació de dos nous programes d'estudi i la remodelació del d'Educació i el de Biblioteques. Per tant, els itineraris oferts són ja set, en els quals s'han matriculat un total de 468 alumnes:

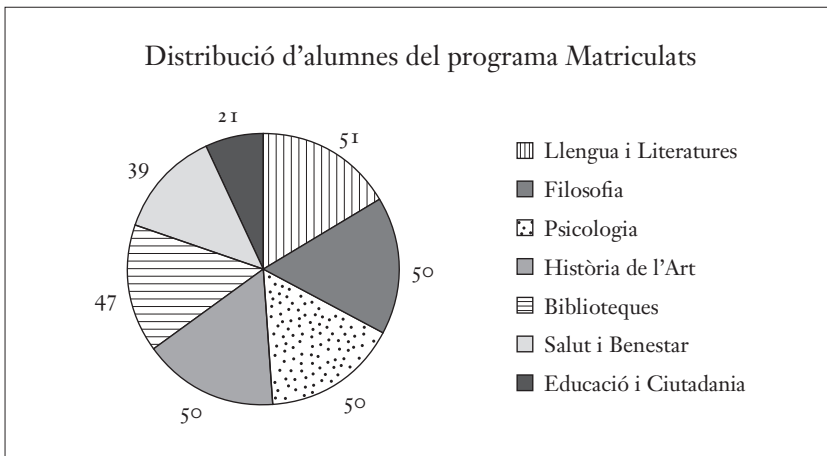
- Educació i Ciutadania (Facultat de Pedagogia i Facultat de Formació del Professorat).
- Biblioteques i arxius en l'era digital (Facultat de Biblioteconomia).
- Filosofia (Facultat de Filosofia).

- Història de l'Art (Facultat de Geografia i Història).
- Llengües i Literatures (Facultat de Filologia).
- Psicologia (Facultat de Psicologia).
- Salut i Benestar (Facultat de Medicina, Escola d'Infermeria i de Podologia, Facultat d'Odontologia).

DADES SOBRE LA GENT AMB EXPERIÈNCIA

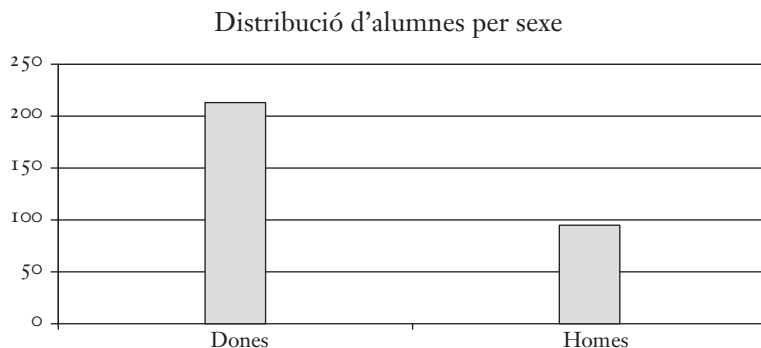
Durant el procés de matriculació, es recullen les dades dels alumnes matriculats al primer curs dels diferents programes formatius, per tal d'elaborar les estadístiques indicatives d'alguns paràmetres diferencials com ara sexe, edat, situació laboral, estudis cursats, població de residència i via per la qual es va conèixer la Universitat de l'Experiència.

En el total dels set programes del curs 2012-2013, hi ha matriculats 308 alumnes a primer curs distribuïts de la manera següent:

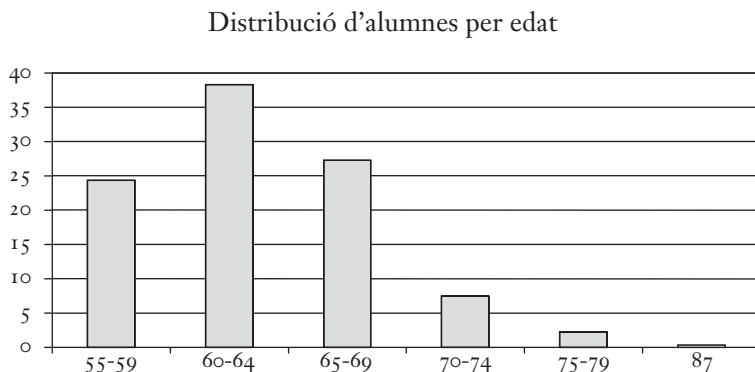
SEXE I EDAT

Quant a la distribució per sexe i edat, tenim aquests resultats:

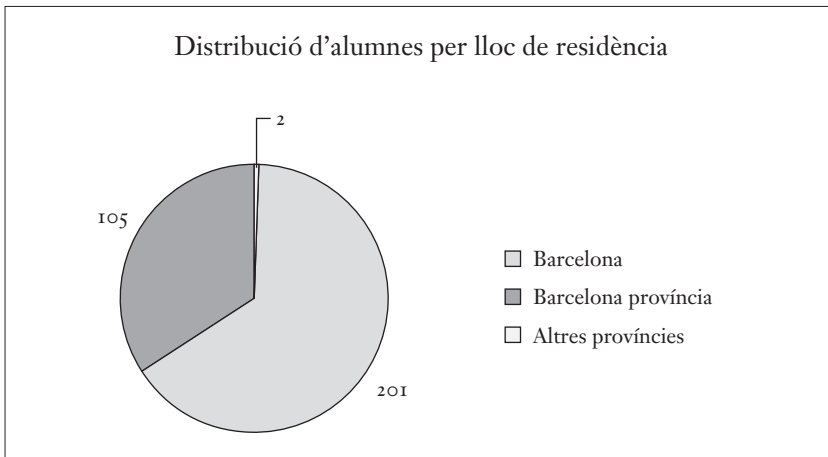
Així, a primer curs hi ha 213 dones i 95 homes, dades que ens reflecteixen el fenomen, conegut en diversos àmbits, de la participació femenina majoritària en activitats on s'impliquen la relació social i l'aprenentatge.

En relació amb la distribució per edats, la franja dels 60 als 64 és la majoritària i en xifres absolutes l'ordenació és:

POBLACIÓ DE RESIDÈNCIA

Pel que fa a la població de residència, la majoria de matriculats viuen a Barcelona (201 alumnes), com era presumible, però n'hi ha una bona proporció (105 alumnes) que es desplaça des de diferents localitats de la província i fins i tot dues persones viuen a la província de Girona.

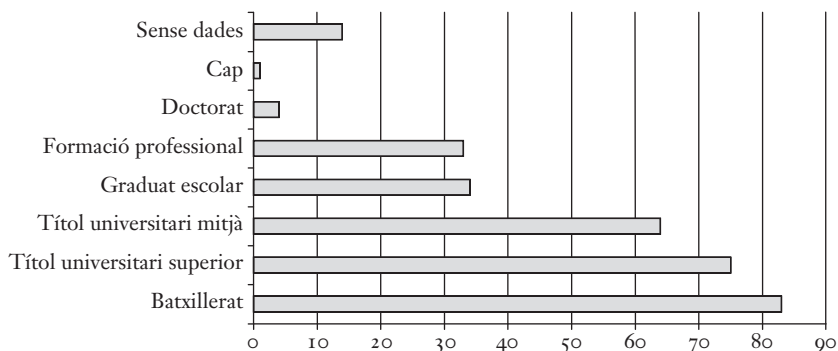

ESTUDIS REALITZATS

El nivell d'estudis previs cursats pels alumnes de l'Experiència ens va resultar d'entrada una mica sorprenent a causa de l'elevat nombre de titulats superiors i diplomats matriculats en els programes. Però en una segona lectura vam poder observar que les dades ens mostren la coherència de l'opció personal de seguir ampliant els coneixements a qualsevol edat i fins i tot de buscar l'oportunitat d'obtenir un saber diferent d'aquell amb el qual s'ha desenvolupat l'activitat professional.

Les xifres detallades en relació amb l'agrupament per estudis que hem recollit són:

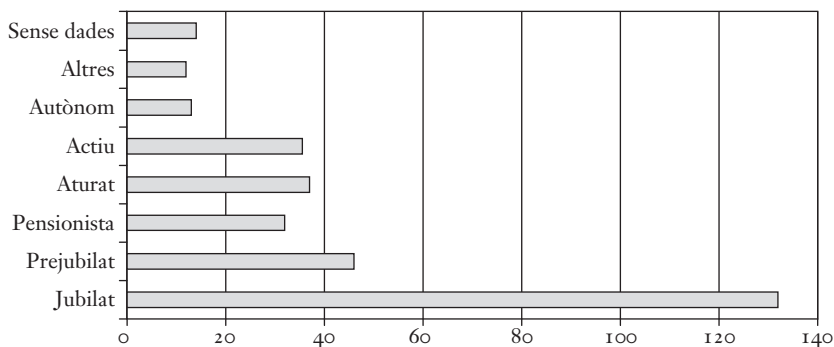
Distribució d'alumnes per titulacions

SITUACIÓ LABORAL

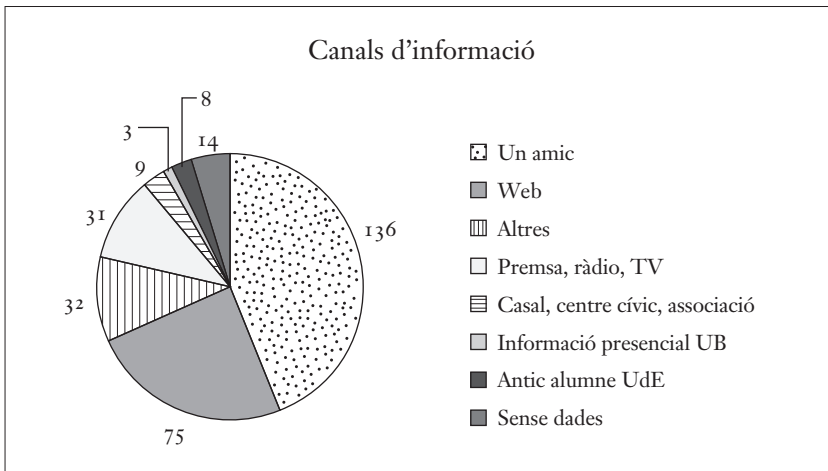
El resultat pel que fa a la situació laboral dels nostres alumnes és el que es podia esperar: es tracta majoritàriament de jubilats i prejubilats, però amb tot hi ha un bon percentatge de persones que segueixen en actiu:

Distribució d'alumnes per situació laboral

COM ENS HAN CONEGUT

Comprensiblement, ens interessa saber quines són les vies adequades i directes per donar-nos a conèixer entre la població a la qual es dirigeix la nostra oferta. En aquest punt constatem any rere any que els qui ja han estat alumnes de l'Experiència es converteixen en els òptims difusors dels nostres programes formatius. També el web es mostra com una eina força útil i emprada per aquest col·lectiu, malgrat que, en relació amb la xarxa, acostuma a haver de fer un esforç suplementari.

ACTIVITAT I FORMACIÓ ADDICIONALS

Des de la Universitat de l'Experiència s'organitzen i es promouen activitats addicionals de formació, de relació i de lleure, en col·laboració amb diferents departaments i entitats. Aquestes activitats són obertes a altres col·lectius de la universitat, segons la disponibilitat de places, amb el requisit de tenir més de cinquanta-cinc anys.

Durant l'any acadèmic, es porten a terme cursos d'anglès i francès, en els quals ja hi ha grups de nivell de principiants, de post-principiants i elementals. També n'hi ha d'activitat física orientada i dirigida a més grans de cinquanta-cinc anys i que gaudeixen d'una resposta molt bona. En el curs 2012-2013 es va començar a oferir la possibilitat d'aprendre a escoltar música i una iniciació al piano per a adults. També hem format la Coral de la Universitat de l'Experiència, amb un gran nombre de cantaires.

Puntualment s'organitzen conferències, tallers, viatges i altres activitats a proposta dels diferents programes o dels mateixos alumnes i obertes a la participació de tots els matriculats.